

KEJT MORTON

Davni sati

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Kate Morton

DISTANT HOURS

Copyright © Kate Morton 2010

Translation Copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA



Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Za Kim Vilkins, koja me je hrabrila od početka.
I za Dejevina Patersona,
koji je bio sa mnom do poslednje tačke.*

Prolog

Pst... Čuješ li ga?

Drveće ga čuje. Stabla prva saznaju da on dolazi.

Slušaj! Lišće na stablima guste tamne šume drhti i trza se poput tanušnih čaura od kovanog srebra; podmukli vetar vijuga kroz krošnje i šapuće da se nešto sprema.

Stabla znaju, zato što su stara i zato što su sve već videla.



Nema mesečine.

Nema mesečine kada Blatnjavi dolazi. Noć je navukla tanke kožne rukavice, prostrla crni čaršav preko zemlje; to je varka, maska, vradžbina za uspavlivanje tako da sve ispod nje slatko spava.

Tama, ali ne jednolika – sve ima nijanse, prelive i šare. Gledaj: grube vijuge zbijenog drveća, brojne zakrpe polja, jarak gladak poput sirupa. Pa ipak... ako nemaš veoma mnogo sreće, nećeš opaziti da se nešto kreće tamo usred potpunog spokoja. Zaista imaš sreće. Do sada još niko nije video Blatnjavog kako ustaje i preživeo da o tome priča.

Eno – vidiš li? Uski crni šanac, jarak pun blata, više nije nepomičan. Pojavio se mehur, tamo, na najširem delu; sve veći mehur, mreškanje talasića, nagoveštaj...

Ali skrenula si pogled! I neka si. Ovakvi prizori nisu za tebe. Posvetićemo se zato zamku, jer i tamo se nešto meškolji.

Visoko gore u tornju.

Gledaj i videćeš.

Devojčica se otkriva.

Stavili su je na spavanje pre nekoliko sati; njena dadilja u sobi do njene tiho hrče i sanja o sapunu, ljiljanima i velikim čašama toplog svežeg mleka. Ali devojčicu je nešto probudilo; ona tiho seda, klizi po čistom belom čaršavu i spušta stopala na pod jedno uz drugo, dva bleđa uska pravougaonika na parketu.

Nema mesečine da obasja svet, ali devojčicu ipak nešto vuče ka prozoru. Brušeno staklo je hladno, devojčica oseća drhtaje ledenog noćnog vazduha dok se penje na policu za knjige i seda iznad niza odbačenih ljubimica iz ranog detinjstva, žrtava njene žudnje da što pre poraste i ode. Navlači spavaćicu preko belih butina i spušta obraz tamo gde joj se bela kolena dodiruju.

Svet je tamo napolju, ljudi se kreću po tom svetu kao navijene lutke.

Ona namerava da i sama jednog dana, uskoro, vidi taj svet. Ovaj zamak možda ima brave na svim vratima i rešetke na prozorima, ali one ne služe da zadrže ono napolju, niti da nju zadrže unutra.

Ono.

Čula je priče o njemu. On *jeste* priča. Pripovest iz davnih dana, a rešetke i brave su ostaci iz vremena kad su ljudi verovali u slične stvari. Govorkanja o čudovištima u jarku koja vrebaju lepe devojke. Čovek kome je davno učinjena nepravda, koji žudi da osveti svoj gubitak, uvek i iznova.

Ali devojčicu – namrštila bi se kad bi čula da je tako nazivaju – više ne muče čudovišta i bajke iz detinjstva. Nemirna je, savremena je, odrasla je i čezne za bekstvom. Ovaj prozor, ovaj zamak, više joj nisu dovoljni, ali za sada su sve što ima, i zato turobno zuri kroz okno.

Tamo napolju, u valovitom prevoju između brda, selo pada u san. Daleka potmula sirena najavljuje poslednji noćni voz; na njen usamljeni zov niko ne odgovara, a službenik s krutom platnenom kapom na glavi tetura se napolje da podigne signal. U obližnjoj šumi lovokradica gleda pušku i sanja o povratku u postelju, a na ivici sela, u kolibi s koje se ljušti boja, plače novorođenče.

Potpuno obični događaji u svetu u kom sve ima smisla, u kom je sve ono što izgleda da jeste, a ako nije, onda prolazi nezapaženo. Taj svet nimalo ne liči na onaj u kom se devojčica probudila.

Jer tamo dole, bliže nego što se devojčica setila da pogleda, nešto se dešava.



Jarak počinje da diše. Duboko, duboko dole, zaronjeno u blato, srce pokopanog čoveka vlažno otkucava. Potmuo zvuk, sličan jecaju vetra, diže se iz dubine i napeto lebdi nad površinom. Devojčica to čuje, oseća jer su temelji zamka zabodeni u blato, i taj jecaj puze kroz kamen, uza zidove, sprat po sprat, neprijetno prodire kroz policu za knjige na kojoj devojčica sedi. Nekada voljena knjiga bajki pada na pod i devojčica u tornju naglo hvata dah.

Blatnjavi otvara jedno oko. Oštro, naglo gleda oko sebe. Da li misli, čak i tada, na svoju izgubljenu porodicu? Na ljupku ženicu i dve punačke mlečnobebe kojih više nema? Ili njegove misli sežu još dublje u prošlost, u dane dečastva, kada je s bratom

trčao poljem punim dugih blelih stabljika? Ili možda misli na drugu ženu, na onu koja ga je volela pre nego što je umro? Na onu čija su laskanja, pažnja i odbijanje da bude odbijena stajale Blatnjavog svega...



Nešto se menja. Devojčica to oseća i stresa se. Pritiska dlan na ledeni prozor i ostavlja zvezdast otisak zgusnute pare. Veštičji čas je kucnuo, mada ona ne bi znala tako da ga nazove. Voz je otišao, lovokradica leži uz svoju ženu, čak je i beba odustala od namere da saopšti čitavom svetu sve što zna i zaspala je. U zamku je budna samo devojčica na prozoru; njena dadilja je prestala da hrče i grudi su joj tako lake da bi se pomislilo da je smrznuta; ptice u okolnoj šumi takođe su umukle, gurnule glave pod drhtava krila i čvrsto zatvorile oči u tanke sive linije da ne vide ono što znaju da nailazi.

Devojčica je jedina; i čovek koji se budi u blatu. Njegovo srce sada kuca brže, jer došlo je vreme i neće potrajati dugo. Uvija zglobove šaka, gležnjeve, diže se s blatnog dna.

Ne gledaj, molim te, skreni pogled dok on probija površinu, dok se izvlači iz jarka, dok stoji na crnoj mokroj obali, podiže ruke i udiše. Dok se priseća kako se diše, kako se voli, kako se pati.

Gledaj umesto njega olujne oblake. Čak i u tami vidi se kako nailaze, kako se valjaju gnevne pesnice oblaka, kotrljaju se i sudaraju dok se ne nađu tačno iznad tornja. Da li Blatnjavi donosi oluju ili oluja zaziva Blatnjavog? Niko to ne zna.

U svojoj odaji u tornju devojčica naginje glavu dok prva neodlučna kaplja pada na staklo i dodiruje joj dlan. Dan je bio prijatan, ne suviše topao, a veče sveže. Nije bilo govora o ponoćnoj kiši. Ujutru će ljudi iznenađeno gledati natopljenu zemlju, češkaće se po glavi, smešiće se jedni drugima i govoriće: „Zamisli samo! Prespavali smo ovakav pljusak!“

Ali pogledaj! Šta je ono? Neki obris, neka masa penje se uz zid tornja. Prilika se penje brzo, vešto, nemoguće brzo i vešto. Jer nema čoveka koji to može da izvede, zar ne?

Stiže na prozor devojčice. Sada su licem u lice. Ona ga vidi kroz isprugano staklo, kroz gustu kišu vidi blatnjavo, čudovišno stvorenje. Otvara usta da vrisne, da pozove u pomoć, ali u tom trenutku sve se menja.

Pred njenim očima *on* se menja. Ona vidi kroz slojeve blata, kroz naraštaje tame, besa i jada, vidi ljudsko lice ispod svega toga. Lice mladića. Zaboravljeno lice. Lice neizrecive čežnje, tuge i lepote. Ne razmišljajući, diže ruku da otključa prozor. Da ga uvede i skloni od kiše.

Rejmond Blajt,
Istinita pripovest o Blatnjavom, Prolog

1

Zalutalo pismo pronalazi put

1992.

Sve je počelo s pismom. To pismo je dugo bilo izgubljeno, čekalo je pola veka u zaboravljenoj poštarskoj torbi na polumračnom tavanu jedne neupadljive kuće u Bermondsiju. Mislim ponekad na tu torbu, na stotine ljubavnih pisama, računa iz piljarnice, rođendanskih čestitki, dečjih poruka roditeljima, na sva ta pisma koja leže zajedno, rastu i uzdišu dok neuručene poruke šapuću u tami, i čekaju, čekaju da neko shvati gde su. Kaže se, znate, da pismo uvek nađe čitaoca, da pre ili kasnije, sviđalo se to nama ili ne, reči nekako izađu na svetlo dana i otkriju svoje tajne.

Oprostite mi, romantična sam – godinama sam čitala romane iz devetnaestog veka uz baterijsku svetiljku dok su moji roditelji mislili da spavam. Htela sam da iznesem kako je to čudna pomisao: da je Artur Tajrel bio malo odgovorniji, da nije popio previše punča od ruma te Badnje večeri 1941. godine i pijan zaspao umesto da isporuči svu poštu, da torba nije ležala skrivena na njegovom tavanu do njegove smrti pedesetak godina kasnije, kada ju je otkrila njegova kći i pozvala *Dejli mejl*, sve

bi se verovatno završilo drugačije. Za moju mamu, za mene, a posebno za Džuniper Blajt.

Verovatno ste čitali kad se to dogodilo; pisale su sve novine, a bilo je i u televizijskim vestima. *Kanal 4* je čak napravio specijalnu emisiju u kojoj su neki primaoci gostovali i govorili o pismima koja su im stigla, o njihovom glasu iz prošlosti koji se vratio da ih iznenadi. Bila je tu jedna žena čiji je momak bio u vazduhoplovstvu, i jedan čovek s rođendanskom čestitkom koju mu je poslao sin; taj dečacić, evakuisan iz grada, poginuo je desetak dana kasnije od šrapnela. Meni se ta emisija veoma dopala; bila je dirljiva, vesele i tužne priče bile su ispresecane starim filmskim snimcima iz rata. Zaplakala sam nekoliko puta, ali to ništa ne znači – vrlo sam laka na suzi.

Moja mama nije otišla u emisiju. Producenti su je zvali i pitali je li u njenom pismu bilo nečeg naročitog o čemu bi želela da govori naciji, ali ona je rekla da nije, da je dobila običnu porudžbinu odeće iz prodavnice koja odavno ne postoji. Ali to nije bila istina. Znam to jer sam bila prisutna kad je pismo stiglo. Videla sam njenu reakciju na zalutalo pismo i nije bila ni najmanje uobičajena.

Bilo je to jednog jutra krajem februara. Zima nas je još stezala za gušu, cvetne leje bile su smrznute, a ja sam došla kod mame da joj pomognem s nedeljnim pečenjem. Činim to ponekad jer se mojim roditeljima dopada, mada sam vegetarijanka i znam da će se u nekom trenutku za vreme ručka na licu moje majke pojaviti prvo zabrinut, zatim bolan izraz, a kad više ne bude mogla da izdrži, uslediće poplava statističkih podataka o belančevinama i malokrvnosti.

Ljuštila sam krompire nad sudoperom kad je pismo ubačeno kroz prorez na vratima. Pošta obično ne stiže nedeljom, pa je ovo trebalo da nas opomene, ali nije. Ja sam bila suviše obuzeta razmišljanjem kako da roditeljima saopštim da smo Džejsmi i ja raskinuli. Prošla su dva meseca otkako se to dogodilo i znala

sam da ću jednom morati nešto da im kažem, ali što sam više oklevala da to izgovorim, reči su se sve više stvrdnjavale. Imala sam dobre razloge za ćutanje; moji roditelji su od samog početka bili podozrivi prema Džejmiju i loše su podnosili uzbuđenja, a mama će se brinuti čak i više nego inače kad sazna da živim sama u stanu. Najviše sam ipak strepela od neizbežnog i neprijatnog razgovora koji bi usledio posle mog saopštenja. Nisam želela da vidim prvo zbuđenost, zatim uznemirenost, i na kraju pomirenost sa sudbinom na majčinom licu kada shvati da materinski nagon od nje iziskuje da mi pruži nekakvu utehu... No da se vratimo pošti. Zvuku pisma koje tiho klizi kroz prorez.

„Idi, pokupi to, hoćeš?“

To je bila mama. (Idi sam ja. Izvinjavam se, trebalo je to ranije da kažem.) Mahnula je ka hodniku slobodnom rukom; druga joj je bila u piletu.

Spustila sam krompir, obrisala ruke o kuhinjsku krpu i otišla da uzmem poštu. Našla sam samo jedno pismo na otiraču, službeni poštanski koverat s oznakom da je sadržina „preusmerena pošiljka“. Vratila sam se u kuhinju i to pročitala mami.

Ona je završila s punjenjem pileta i brisala je ruke krpom. Lako namrštena, više iz navike nego od predosećaja, uzela je pismo od mene i podigla naočari s ananasa iz činije za voće. Prelatela je pogledom obaveštenje pošte i, podigavši obrve, počela da otvara spoljašnji koverat.

Ja sam se vratila ljuštenju krompira; to mi je bilo zanimljivije nego da gledam mamu kako otvara pismo, i zato sa žaljenjem saopštavam da joj nisam videla lice kad je izvukla manji koverat iz većeg, opazila tanki jeftini papir i staru marku, i okrenula pismo da pročita ime pošiljaoca s poleđine. Kasnije sam mnogo puta zamišljala kako joj se boja povukla iz obraza, a prsti zadrhtali tako jako da je tek posle nekoliko minuta uspela da otvori pismo.

Zvuk nisam morala da zamišljam. Užasni, grleni krik, a za njim niz krkljavih jecaja koji su natopili vazduh tako da mi je nož skliznuo i posekao mi prst.

„Mama?“ Prišla sam joj i prebacila joj ruku preko ramena, pazeći da ne krvarim po njoj. Ali ona ništa nije kazala. Nije mogla, rekla mi je kasnije. Stajala je kao skamenjena, suze su joj tekle niz obraze, i stezala je uz grudi taj neobični mali koverat, tako tanak da se video ugao presavijenog pisma unutra. Onda je otišla na sprat u spavaću sobu, nesigurno ostavivši uputstva u vezi s piletom, pećnicom i krompirom.

Kuhinjom je zavladala bolno napeta tišina, pa sam se trudila da se krećem nečujno kako je ne bih narušila. Moja majka nije plačljiva, ali u tom trenutku su mi njena zapanjenost i uznemirenost delovale čudnovato poznato, kao da sam je takvu videla ranije. Petnaest minuta sam ljuštila krompire, nagađala ko je mogao da pošalje to pismo i razmišljala šta da radim, a onda sam joj najzad pokucala na vrata i pitala je da li bi želela šolju čaja. Do tada se već bila pribrala, pa smo sele jedna preko puta druge za kuhinjski stočić s pločom od ultrapasa. Pretvarala sam se da nisam primetila njene suze, a ona je progovorila o sadržini koverta.

„To je pismo“, rekla je, „od nekoga koga sam nekada davno poznavala. Kad sam bila još devojčica od dvanaestak godina.“

U glavi mi je blesnula jedna slika, nejasno sećanje na fotografiju pored samrtničke postelje moje bake. Troje dece, moja mama najmlađa, devojčica tamne kratke kose naslonjena na nešto u prednjem planu. Čudno. Sedela sam s bakom stotina-ma puta, ali sada nisam mogla da prizovem u sećanje lice te devojčice. Možda decu zapravo ne zanima ko su im bili roditelji pre nego što su ih doneli na svet, osim ako se ne dogodi nešto naročito što osvetli prošlost. Pijuckala sam čaj i čekala da mama nastavi.

„Ne znam jesam li ti pričala o tom vremenu. O ratu, o Drugom svetskom ratu. Bilo je strašno, užasan metež, toliko razaranja. Činilo se...“ Uzdahnula je. „Pa, činilo se da se svet nikada neće vratiti u normalno stanje. Kao da je zemlja spala s ose i više je ništa ne može ispraviti.“ Sklopila je ruke oko šolje vrelog čaja i zagledala se u nju.

„Moja porodica – mama i tata, Rita, Ed i ja – svi smo živeli u maloj kući u Ulici Barlou, blizu „Slona i zamka“. Onog dana kad je izbio rat, nas decu su pokupili iz škole, odveli na železničku stanicu i smestili u vagone. To nikad neću zaboraviti – sve nas s ceduljama oko vrata, s gas-maskama i rancima, i majke koje su se predomislile kako trče putem ka stanici i viču stražarima da im puste decu, a onda dovikuju starijoj braći i sestrama da paze na male, da ih ne ispuštaju iz vida.“

Sedela je nekoliko trenutaka i grizla donju usnu dok joj se taj prizor odvijao u glavi.

„Sigurno si bila preplašena“, rekla sam tiho. Poželela sam da je uzmem za ruku, ali to u našoj porodici nije običaj.

„Bila sam, u početku.“ Skinula je naočari i protrljala oči. Lice joj je bez naočara delovalo ranjivo, nedovršeno, kao u neke male noćne životinje zbunjene dnevnim svetlom. Bilo mi je drago kad ih je ponovo stavila i produžila s pričom. „Nikada do tada nisam odlazila od kuće, nikada nisam provela noć daleko od majke. Ali sa mnom su bili stariji brat i sestra, a kako je putovanje odmicalo i jedan učitelj nam podelio čokolade, svi smo se razvedrili i sve počeli da shvatamo kao pustolovinu. Zamisli samo! Objavljen je rat, ali mi smo pevali, jeli kompot od krušaka iz limenke, gledali kroz prozor i igrali se 'moje oko malo sad je ugledalo'. Deca su veoma otporna, znaš; ponekad i okorela.“

Posle nekog vremena stigli smo u gradić Kranbruk. Tu su nas podelili u grupe i smestili u autobuse. Rita, Ed i ja smo stigli u selo Milderherst. U povorci smo došli do jedne dvorane. Grupa meštanki nas je tamo čekala, s ukočenim osmesima i

spiskovima u rukama. Morali smo da stanemo u vrstu, a ljudi su nas obilazili i birali.

Najmanja deca su otišla prva, naročito ona ljupka. Ljudi su, rekla bih, pretpostavili da će oko mališana imati manje posla, da oni još nisu postali Londonci. “Ironično se nasmešila. „Uskoro su shvatili koliko su pogrešili.

Mog brata su uzeli rano. Bio je snažan dečak, visok za svoje godine, a farmerima je očajnički trebala radna snaga. Rita i jedna njena školska drugarica otišle su ubrzo posle Eda.“

Pa, to je bilo to. Položila sam ruku na njenu. „O, mama.“

„Nije važno.“ Izvukla je ruku i tapnula me po prstima. „Ja nisam ostala poslednja. Bilo je još nekoliko dece... jedan mališan s ružnim oboljenjem kože. Ne znam šta je posle bilo s njim, ali još je stajao tamo kad sam ja otišla.

Znaš, dugo posle toga, godinama, terala sam sebe da kupim izubijano voće ako ga prvo dohvatim u piljarnici. Nisam birala i vraćala plodove na policu ako mi se ne dopadnu.“

„Ali i tebe su na kraju izabrali.“

„Jesu, na kraju su me izabrali.“ Spustila je glas igrajući se s nečim na krilu; morala sam da se nagnem napred. „Došla je kasno. Dvorana je bila gotovo prazna, većina dece je već otišla, a gospođe iz Ženske dobrovoljačke službe sklanjale su posuđe za čaj. Malo sam plakala, ali neupadljivo. Onda je, iznenada, ona uplovila u dvoranu i kao da se i sam vazduh izmenio.“

„Kako to misliš izmenio?“ Namreškala sam nos i pomislila na prizor iz filma *Keri* u kom svetla eksplodiraju.

„Teško mi je da to objasnim. Jesi li ikada upoznala nekoga ko donosi sopstvenu atmosferu kad negde dođe?“

Možda jesam. Slegla sam ramenima, nesigurna. Za mojom prijateljicom Sarom glave su se okretale kuda god da krene; to baš nije atmosferska pojava, ali ipak...

„Ne, naravno da nisi. Zvuči glupo kad se tako kaže. Htela sam da kažem da je bila drugačija od ostalih ljudi, da je bila

više... Ah, ne znam. Prosto *više*. Bila je lepa na neki čudan način, duge kose, krupnih očiju, prilično divljeg izgleda, ali nije se razlikovala samo po tome. Imala je svega sedamnaest godina tada, septembra trideset devete, ali ostale žene kao da su se smanjile kad je stigla.“

„Bile su ponizne?“

„Tako je, to je prava reč, ponizne. Iznenadile su se što je vide i nisu bile sigurne kako treba da se ponašaju. Najzad je jedna progovorila, pitala ju je može li nekako pomoći, ali devojkica je samo odmahнула dugim prstima i izjavila da je došla po svoje evakuisano dete. Tako je rekla, ne evakuisano dete, nego *svoje* evakuisano dete. A onda mi je prišla; sedela sam na podu. 'Kako se zoveš?', upitala me je, a kad sam joj rekla, osmehnula mi se i kazala da sam sigurno umorna od tako dugog puta. 'Da li bi volela da dođeš da živiš kod mene?' Klimnula sam glavom, sigurno jesam, pošto se devojkica okrenula najstrožoj gospođi, onoj sa spiskom, i rekla joj da će me povesti sa sobom.“

„Kako se zvala?“

„Blajt“, odgovorila je moja majka i jedva vidljivo se stresla. „Džuniper Blajt.“

„I ona ti je poslala to pismo?“

Mama klimnu glavom. „Odvela me je do najlepšeg automobila koji sam ikad videla i odvezla me do kuće u kojoj je živela sa starijim sestrama, blizakinjama. Prošle smo kroz kapiju od kovanog gvožđa i dovezle se vijugavom stazom do ogromne kamene građevine okružene gustom šumom. To je bio zamak Milderherst.“

Naziv kao da je izvađen iz nekog romana strave i užasa, pa sam se lako naježila setivši se kako je mama zajecala pročitavši ime i adresu te žene na poleđini koverta. Slušala sam priče o evakuisanoj deci, o ponečemu što im se dešavalo, i naglo sam upitala: „Je li bilo strašno?“

„O, ne, ni najmanje. Uopšte nije bilo strašno. Naprotiv.“

„Ali pismo... zbog njega si...“

„Pismo me je samo iznenadilo. Sećanje na davna vremena.“

Ućutala je, a ja sam pomislila na ogromne razmere evakuacije, na to kako je strašno i čudnovato moralo biti deci poslanoj u nepoznata mesta gde su i ljudi i okolina bili krajnje drugačiji. Još pamtim sopstvene doživljaje iz detinjstva, svoj užas kada sam se iznenada nalazila u novim, uznemirujućim okolnostima, vatrene veze sa zgradama, s blagonaklonim odraslim ljudima, s najboljim drugovima, stvorene iz potrebe – kako bi se preživelo. Setivši se tih napetih prijateljstava, nešto mi je palo na pamet. „Jesi li ikada otišla ponovo tamo posle rata, mama? U Milderherst?“

Oštro me je pogledala. „Naravno da nisam. Zašto bih?“

„Šta ja znam. Da se javiš. Da vidiš drugarice.“

„Nisam.“ Ovo je rekla veoma čvrsto. „Imala sam porodicu u Londonu, moja majka nije mogla bez mene, a osim toga bilo je i posla, raščišćavanja posle rata. Pravi život tekao je dalje.“ S ovim rečima između nas se spustila dobro poznata zavesa i znala sam da je razgovor završen.



Na kraju nismo ni jeli pečenje. Mama je rekla da joj nije do jela i pitala me da li bismo mogli to da ostavimo za drugi put. Činilo mi se da bih bila neljubazna kad bih je podsetila da ionako ne jedem meso i da sam došla više iz kćerinske dužnosti, pa sam joj odgovorila da je to u redu i posavetovala je da malo prilegne. Pristala je, i dok sam ja pakovala svoje stvari u torbu, ona je već progutala dva aspirina da se pripremi i podsetila me da zaštitim uši od vetra.

Moj tata je, kako se ispostavilo, prespavao čitav događaj. On je stariji od mame i otišao je u penziju pre nekoliko meseci. Penzija mu nikako ne prija; preko nedelje lunja po kući i traži

šta da sredi i popravi, što mamu izluđuje, a nedeljom se odmarala u svojoj fotelji. To je bogomdano pravo glave kuće, govori svakome ko pristaje da ga sluša.

Poljubila sam ga u obraz, izašla na hladnoću i krenula prema stanici podzemne železnice, umorna, uznemirena i nekako potištena što se vraćam sama u neizrecivo skup stan koji sam donekadavno delila s Džejmijem. Tek negde između Kensingtonske ulice i Noting Hil gejta shvatila sam da mi mama nije rekla šta piše u pismu.

Sećanje je sve jasnije

Dok ovo pišem, malo sam razočarana u samu sebe. No posle bitke svi su generali, i bilo mi je lako da se zapitam zašto nisam pošla u potragu sada kada znam šta treba da tražim. A ni ja nisam budala. Mama i ja smo se videle nekoliko dana kasnije. Nisam joj ništa rekla o sadašnjim okolnostima u kojima se nalazim, ali sam je pitala šta piše u pismu. Mahnula je rukom i rekla da nema ničeg važnog, samo pozdravi, da je njenu reakciju izazvalo samo iznenađenje i ništa više. Tada nisam znala da je moja majka odlična lažljivica, pa nisam imala razloga da posumnjam u njene reči, da je dalje ispitujem ili da obratim pažnju na govor njenog tela. To se ne radi, zar ne? Nagon nam nalaže da obično verujemo u ono što nam ljudi kažu, naročito oni koje dobro poznajemo, na primer članovi porodice. Moj nagon je takav, ili je bar nekad bio.

Na izvesno vreme zaboravila sam zamak Milderherst, maminu evakuaciju, čak i neobičnu činjenicu da nikada pre o tome nije govorila. Lako sam objasnila zašto je tako; gotovo sve

možete da objasnite ako se dovoljno potrudite. Mama i ja smo se dobro slagale, ali nikad nismo bile naročito bliske, a svakako nismo vodile duge drugarske razgovore o prošlosti. Niti o sadašnjosti, kad smo već kod toga. Po svemu sudeći, njena evakuacija je bila prijatno, ali nevažno iskustvo; nije imala razloga da mi o tome priča. Sam bog zna da ni ja njoj mnogo štošta nisam rekla.

Mnogo teže je bilo objasniti snažno i čudnovato osećanje koje me je obuzelo kad sam videla njenu reakciju na pismo, neobjašnjivo ali čvrsto sećanje koje nisam mogla u potpunosti da prizovem. Nešto što sam videla ili čula, a zatim zaboravila, lepršalo mi je u senovitim prevojima uma i nije htelo da se zaustavi i dozvoli mi da ga imenujem. Sećanje je lepršalo a ja sam razmišljala, trudila se iz sve snage da se setim je li nekada, možda vrlo davno, stiglo neko pismo koje ju je takođe nateralo na plač. No sve je bilo uzalud; neuhvatljivo nejasno osećanje nije htelo da se razbistri, pa sam zaključila da je reč samo o mojoj suviše bujnoj mašti; roditelji su me upozoravali da će me mašta uvaliti u nevolje ako ne budem oprezna.

U to vreme imala sam važnijih briga, naime, gde ću živeti kada istekne zakup stana. Šestomesečna stanarina bila je Džejmijev poklon za rastanak, neka vrsta izvinjenja, nadoknada za njegovo rđavo ponašanje, ali isteći će u junu. Tražila sam po novinama i izlozima agencija za nekretnine garsonjeru za iznajmljivanje, ali s mojom skromnom platom bilo mi je teško da nađem stan koliko-toliko blizu mog posla.

Ja sam urednica u maloj izdavačkoj kući *Biling i Braun*. Osnovali su je polovinom prošlog veka Herbert Biling i Majkl Braun s namerom da objavljuju svoje pozorišne komade i poeziju. U početku su uživali pristojan ugled, ali tokom godina su veći izdavači zaposedali tržište, a sklonost čitalaca prema specijalizovanim izdanjima jenjavala je, pa sada objavljujemo naslove koje iz milošte nazivamo „posebnima“ i druge, koje manje ljubazno zovemo „sujetom“. Gospodin Biling, Herbert

Biling, moj je šef, ali takođe i moj mentor, zaštitnik i najbliži prijatelj. Ja nemam mnogo prijatelja, makar ne među živima, i to ne kažem tužno ni usamljeno; jednostavno nisam od onih koji sakupljaju prijatelje i vole gužvu. Vešta sam s rečima, ali ne izgovorenim; često sam razmišljala kako bi bilo divno kad bih mogla da opštım s ljudima samo na papiru. Na neki način, pretpostavljam, tako i činim, jer imam stotine prijatelja druge vrste, prijatelja između korica, bezbrojne odštampane stranice, priče koje se odvijaju uvek na isti način, ali ne gube radost, vode me za ruku kroz kapije u svetove neizmernog straha i blaženih zadovoljstava. To su uzbuđljivi, plemeniti, pouzdani prijatelji, puni dobrih saveta, ali nažalost, nisu u stanju da mi ponude gostinsku sobu na mesec-dva.

Iako nemam iskustva u raskidanju – Džejmi je bio moj prvi ozbiljni dečko, momak s kojim sam zamišljala budućnost – pretpostavila sam da je vreme da zatražim pomoć prijatelja. Zato sam se obratila Sari. Odrasle smo vrata do vrata i naša kuća bila joj je drugi dom kad god njeno četvoro braće i sestara podivljaju pa joj zatreba utočište. Laskalo mi je što neko kao što je Sara smatra prilično bezbojnu kuću mojih roditelja u predgrađu skloništem, pa smo ostale bliske i gimnaziji, sve dok je nisu po ko zna koji put uhvatili da puši iza toaleta, pa se premestila u školu za negu lepote. Sada je slobodnjak, radi za časopise i film. Radujem se njenom uspehu, ali nažalost, kad mi je najviše trebala, bila je u Holivudu gde je glumce pretvarala u zombije, a svoj stan s dve spavaće sobe dala je u podzakup nekom arhitekti iz Australije.

Neko vreme sam strepela i zamišljala u sočnim pojedinstima život kakav ću morati da vodim bez krova na glavom, ali onda mi je Herbert vrlo viteški ponudio kauč u svom stančiću ispod naše redakcije.

„Posle svega što si učinila za mene?“, rekao je kad sam ga pitala je li siguran da to želi. „Podigla si me s poda, nego šta si. Spasla si me.“

Preterivao je, jer ga nikada nisam zatekla na podu, ali znala sam na šta misli. Radila sam kod njega tek godinu-dve, i upravo sam počinjala da tražim nešto uzbudljivije kad je gospodin Braun preminuo. Herbertu je smrt njegovog partnera toliko teško pala da nisam nikako mogla da ga ostavim, ne u takvom trenutku. Činilo se da nema nikog drugog osim svog debeljuškastog, prasetu sličnog psa; osim toga, mada to nikad nije rekao, bilo mi je sasvim jasno po vidu i snazi njegovog tugovanja da su on i gospodin Braun bili više od poslovnih partnera. Herbert je prestao da jede, nije se kupao, a jednog jutra ozbiljno se napio od džina iako inače nije ni kušao alkohol.

Nisam imala mnogo izbora. Počela sam da mu spremam jelo, oduzela sam mu džin, a kad su prihodi kuće pali a ja nisam nika-ko mogla da ga zainteresujem za posao, krenula sam od vrata do vrata da nam nađem posla. Tada smo počeli da štampano reklamni materijal za preduzeća iz okoline. Herbert mi je bio toliko zahvalan kad je ovo saznao da je precenio moje porive. Počeo je da govori o meni kao o svojoj šticenici i mnogo živahnije je govorio o budućnosti firme *Biling i Braun*, o tome kako ćemo mi iznova podići kompaniju u čast gospodina Brauna. Oči su mu ponovo zasijale, pa sam odložila potragu za novim poslom.

Osam godina kasnije, još sam tu. Sara to ne razume. Teško je objasniti stvaraoću pametnom kao što je ona, nekome ko sve radi pod sopstvenim uslovima, da mi ostali imamo drugačija merila zadovoljstva u životu. Radim s ljudima koje obožavam, zarađujem dovoljno za život (mada ne i za trosobni stan na Noting Hilu), provodim dane poigravajući se rečima i rečenicama, pomažem ljudima da izraze svoje misli i ispune san o objavljivanju svojih dela. Osim toga, imam i pristojnu budućnost. Prošle godine Herbert me je imenovao za potpredsednicu; nije važno što samo nas dvoje radimo puno radno vreme. Imali smo i malu svečanost. Suzan, honorarna saradnica, umesila je

kolač od čokolade i došla na svoj slobodan dan kako bismo sve troje popili malo bezalkoholnog vina iz šolja za čaj.

Pošto se dan iseljenja bližio, zahvalno sam prihvatila Herbertovu ponudu. Bio je to veoma dirljiv gest, naročito zato što je njegov stan majušan. Osim toga, to mi je bilo jedino rešenje. Herbert se silno radovao. „Divota! Džes će biti van sebe od sreće, obožava goste.“

Tako sam se, krajem maja, pripremala da zauvek napustim stan u kom sam živela s Džejmijem, da okrenem poslednju, praznu stranicu naše priče i otpočnem novu, samo svoju. Radila sam, bila sam zdrava, imala sam brdo knjiga; treba samo da se hrabro suočim sa samotnim sivim danima koji se protežu unedogled.

Sve u svemu, mislim da mi nije bilo loše. Samo ponekad sam dozvoljavala sebi da zaronim duboko u jezero svojih slatunjavih maštarija. U takvim trenucima nalazila sam neki tihi mračni ugao kako bih se bolje prepustila mašti i vrlo detaljno zamišljala te bezbojne buduće dane kada ću ići našom ulicom, zastajati pored naše zgrade, zuriti u prozorski sims na kom sam nekada gajila biljke i videti tuđi obris na oknu. Gledaću senovitu prepreku između prošlosti i budućnosti i spoznaću oštro telesni bol nemogućnosti povratka unazad...



U detinjstvu sam bila sanjalica, što je silno uzrujavalo moju sirotu majku. Očajavala je kad zagazim usred blatnjave bare, kad mora da me vadi iz jarka ili sklanja s putanje autobusa, i govorila mi je: „Opasno je izgubiti se u sopstvenoj glavi“, ili: „Ti uopšte ne shvataš šta se zaista dešava oko tebe – a tako se događaju nesreće, Idi. Moraš da gledaš oko sebe.“

To je njoj bilo lako – nikada razboritija, praktičnija žena nije hodala svetom. Mnogo je teže bilo devojčici koja živi u svojoj

glavi i neprestano se pitala šta bi bilo kad bi bilo. Naravno, nisam prestala da sanjarim, samo sam to sve veštije skrivala. Ali mama je donekle bila u pravu – zbog svoje obuzetosti sumornom i strašnom budućnošću posle Džejmija, bila sam potpuno nespremna za ono što je usledilo.

Krajem maja našu redakciju je pozvao telefonom jedan samozvani šaptač duhovima koji je želeo da objavi rukopis o svojim onozemaljskim doživljajima u Romni Maršu. Kako se mi uvek trudimo da usrećimo moguće klijente, krenula sam Herbertovim prastarim pežoom u Kent na sastanak, razgovor i, nadali smo se, potpisivanje ugovora. Retko vozim i mrzim gužvu na auto-putu, pa sam pošla u cik zore, smatrajući da tako imam više izgleda da iz Londona izađem zdrava i čitava.

Stigla sam u Romni Marš oko devet, sastanak je protekao odlično – dogovorili smo se o svemu i potpisali ugovor – pa sam oko podneva krenula nazad. Gužva je bila mnogo veća, a Herbertova kola nisu mogla da idu brže od osamdeset kilometara na sat bez opasnosti od cepanja guma, pa joj svakako nisu bila dorasla. Iako sam vozila sporom trakom, mnogi vozači su mi trubili ili vrteli glavom. Pošto nije dobro za dušu biti obeležen kao gnjavator, naročito kad čovek ne može ništa da učini, kod Ašforda sam sišla s auto-puta i krenula sporednim putevima. Nemam nikakav osećaj za orijentaciju ali u pregratku za rukavice imala sam knjižicu s mapama, i pomirila sam se s tim da ću svaki čas da je vadim.

Trebalo mi je dobrih pola sata da se potpuno izgubim. Ni dan-danas ne znam kako se to dogodilo, ali mislim da je donekle kriva i starost mape, kao i činjenica da sam uživala u okolini, gledala livade išarane jagorčevinom i poljsko cveće u jarkovima kraj puta umesto da se usredsredim na sam put. Kako god bilo, nisam više umela na mapi da nađem gde se nalazim, a vozila sam se uskim puteljkom pod velikim pognutim stablima kad sam najzad priznala da nemam pojma na koju stranu sveta uopšte idem.

Nisam se zabrinula, nisam još. Smatrala sam da ću, ako jednostavno nastavim dalje, stići do neke raskrsnice, table, možda čak i tezge pored puta na kojoj će neko biti dovoljno ljubazan da mi nacрта veliko X na mapi. Po podne nisam morala na posao, a putevi se ne protežu beskrajno; treba samo dobro da otvorim oči.

Tako sam i videla znak kako viri iz prilično ljutitog žbuna bršljana. Bila je to jedna od onih starih tabli s imenom mesta urezanim u komad drveta u obliku strelice. *Milderherst 5 kilometara*, pisalo je.



Zaustavila sam kola da ponovo pročitam natpis, a koža na vratu mi se naježila. Obuzimalo me je neko neobično šesto čulo, a mutno sećanje koje sam se trudila da izoštrim otkako je mama dobila ono pismo u februaru, vaskrsnulo je. Izašla sam iz kola kao u snu i krenula u pravcu u kom je tabla pokazivala. Činilo mi se da posmatram samu sebe, da nekako znam šta ću naći. A možda sam i znala.

Skoro kilometar dalje sam je videla, baš tamo gde sam i zamišljala da će biti. Iz trnjaka se dizala visoka gvozdena kapija, nekada veličanstvena, ali sada nagnuta; krila su se naslanjala jedno na drugo kao da zajedno nose neki teret. Na vratarskoj kućici od kamena stajala je zarđala tabla s natpisom *Zamak Milderherst*.

Srce mi je tuklo snažno i brzo. Prešla sam put i stigla do kapije. Uхватила sam se obema rukama za prečku – hladnu, grubu, zarđalu – i polako primakla lice i naslonila čelo na gvožđe. Pogledala sam niz pošljunčanu prilaznu stazu koja je vijugala uzbrdo, prešla most i nestala u gustom šumarku.

Bilo je divno, zapušteno i setno, ali nije mi od pogleda zastao dah. Prenerazila sam se shvativši, bez ikakve sumnje, da sam

ovde već bila. Da sam stajala na ovoj kapiji i gledala kroz ove rešetke ptice kako lete kao krpice noćnog neba iznad nakostrešenih krošanja.

Pojedinosti su mrmljajući dolazile svaka na svoje mesto i činilo mi se da sam zakoračila u san, da se ponovo nalazim tačno na istom mestu i u istom trenutku kao nekada davno. Čvršće sam stegnula rešetku i duboko u utrobi prepoznala sam taj pokret. Koža mojih dlanova ga se setila. *Ja* sam se setila. Sunčan dan, topli povetarac poigrava mi se rubom haljine – moje najlepše haljine – a visoka majčina senka uzdiže mi se negde uz ivicu vidnog polja.

Pogledala sam je iskosa, gledala sam je kako posmatra zamak, taj tamni obris daleko na horizontu. Bilo mi je vruće, bila sam žedna, htela sam da plivam u namreškanom jezercetu koje se videlo kroz kapiju, da plivam s patkama i barskim kokama dok se vilini konjici obrušavaju u trsku uz vodu.

„Mama“, sećam se da sam rekla, ali nije mi odgovorila. Okrenula se ka meni i na delić sekunde kao da nije znala ko sam. Lice joj je zarobio izraz koji nisam razumela. Bila je tuđinka, odrasla gospođa čije oči kriju tajne. Sada znam reči koje opisuju taj čudni izraz – žaljenje, naklonost, tuga, nostalgija – ali tada ih nisam znala. Još više sam se zbunila kad je rekla: „Pogrešila sam. Nije trebalo da dolazim. Prekasno je.“

Mislim da joj nisam odgovorila, bar ne tada. Nisam shvatala šta govori, a pre nego što sam stigla da je pitam, zgrabila me je za ruku i povukla, tako jako da me je rame zbolelo, prema putu na kom je bio parkiran naš automobil. Usput sam osetila slabašan miris njenog parfema, sada oštrijeg i kiselkastog jer se pomešao s vrelinom dana i nepoznatim mirisima sela. Upalila je kola i krenule smo, a ja sam posmatrala kroz prozor dva vrapca kad sam čula isti sablasni jecaj kao onaj kad je stiglo pismo od Džuniper Blajt.

Knjige i Berdovi

Kapija zamka bila je zaključana i previsoka da je preskočim, mada verovatno ne bih uspela u tome ni da je bila niža. Nikad nisam bila sportski tip, a kad su ova sećanja izronila na površinu, noge samo što me nisu izdale. Osećala sam se čudnovato nesigurno i izgubljeno, i posle nekog vremena nije mi preostalo ništa drugo nego da se vratim u kola i malo posedim razmišljajući šta ću dalje. Nisam ni imala mnogo izbora. Bila sam suviše rastresena da vozim, naročito čak do Londona, pa sam upalila kola i sasvim sporo krenula ka Milderherstu.

Na prvi pogled seoce je bilo kao i sva kroz koja sam prošla tog dana – jedan put kroz centar, s jedne strane seoska livada, pored nje crkva, a malo dalje škola. Parkirala sam se ispred seoske dvorane i gotovo sam videla povorku umornih londonskih đaka, prljavih i nesigurnih posle beskrajnog putovanja vozom. Gotovo sam videla davni sablasni otisak moje mame pre nego što je postala moja mama, pre nego što je postala bilo šta, kako bespomoćno korača u nepoznato.

Krenula sam Glavnom ulicom trudeći se bezuspešno da ukrotim izbezumljene misli. Mama je bila opet u Milderherstu, jeste, i ja sam bila s njom. Stajale smo pred onom kapijom i ona se uzrujala. Sećam se toga. To se zaista dogodilo. Ali naravno, čim sam našla jedan odgovor, brojna nova pitanja su se oslobodila i zalepršala mi po glavi kao moljci kad traže svetlo. Zašto smo došle i zbog čega je plakala? Na šta je mislila kad mi je rekla da je pogrešila, da je prekasno? I zašto me je lagala, pre samo tri meseca, kad mi je rekla da joj pismo Džuniper Blajt ne znači ništa?

Pitanja su mi se rojila po glavi sve dok se najzad nisam obrela na pragu knjižare. Pretpostavljam da je u trenucima velikog šoka prirodno potražiti poznato, blisko okruženje; visoke police i dugi uredni redovi knjiga silno su me umirili. Okružena mirisom mastila i korica, uskovitlanim zrcima prašine u snopovima sunčeve svetlosti, u zagrljaju toplog spokojnog vazduha osetila sam da lakše dišem. Shvatila sam da mi srce usporava i da mi misli u glavi malakšu. Bilo je polumračno, što mi je prijalo, pa sam tražila omiljene pisce i naslove kao učiteljica kad vrši prozivku. Sestre Bronte – sve tri na broju; Dikens – prisutan; Šeli – mnoštvo prelepih izdanja. Nisam vadila te knjige s polica; bilo mi je dovoljno da znam da su tu, da ih lako pomilujem vrhovima prstiju.

Šetala sam po knjižari, razgledala, povremeno premeštala neke knjige na pravo mesto, i posle nekog vremena naišla sam na slobodan prostor u dnu knjižare. Na sredini je stajao sto s posebno izloženim knjigama i natpisom *Priče iz kraja*. Zajedno su se tiskale istorije, albumi i knjige pisaca iz okoline: *Priče o tajnama, ubistvima i pokoljima, Pustolovine krijumčara iz Hokhersta, Istorija gajenja hmelja*. U sredini, naslonjena na drveno postolje, stajala je knjiga koju sam znala. *Istinita pripovest o Blatnjavom*.

Uzdahnula sam i uzela knjigu.

„Sviđa vam se ta knjiga?“ Prodavačica se pojavila niotkuda i prišla mi presavijajući krpu za prašinu.

„O, da“, rekla sam s poštovanjem. „Naravno. Kako da mi se ne sviđa?“

Prvi susret s *Istinitom pripovešću o Blatnjavom* doživela sam kad mi je bilo deset godina. Bila sam bolesna, imala sam ospice, mislim, neku dečju bolest koja vas drži u izolaciji nedeljama. Sigurno sam bila kenjkava i nepodnošljiva, pošto se saosećajni osmeh moje mame pretvorio u stoičku crtu. Jednog dana izašla je da predahne; vratila se mnogo vedrija i gurnula mi otrcanu knjigu iz biblioteke u ruke.

„Možda će te ovo razonoditi“, rekla je oprezno. „To je za malo starije čitaoce, ali ti si pametna devojčica, i uz malo napora sigurno ćeš je savladati. Prilično je velika u poređenju s onim na šta si navikla, ali nemoj da odustaneš.“

Verovatno sam se samosažaljivo nakašljala u odgovor, nesvesna da ću preći važnu granicu preko koje nema povratka, da u rukama držim predmet čija neugledna spoljašnjost skriva ogromnu moć. Svi istinski čitaoci doživeli su trenutak kakav sam doživela kad mi je mama pružila tu oveštalu knjigu iz biblioteke. Iako to tada nisam znala, pravi život više nije mogao da se nadmeće s maštom kad sam duboko zaronila u svet *Istinite pripovesti o Blatnjavom*. Doživotno sam zahvalna gospođici Peri; kad je preko pulta dala ovu knjigu mojoj zabrinutoj majci, ili me je pomešala s nekom starijom devojčicom ili je zavirila duboko u moju dušu i tamo videla jamu koju treba ispuniti. Ja sam oduvek verovala u ovo drugo. Na kraju krajeva, sveta je dužnost bibliotekara da spoji knjigu i njenog pravog čitaoca.

Otvorila sam požutele korice i od prvog poglavlja, od opisa jezivog trenutka buđenja Blatnjavog u sjajnom crnom jarku od kog srce lupa brže, bila sam opčinjena. Nervi su mi treperili, koža mi je bridela, prsti su mi drhtali od žudnje da okreću stranice istanjene po uglovima od dodira bezbrojnih čitalaca

koji su na ovo putovanje krenuli pre mene. Koračala sam veličanstvenim i strašnim predelima ne napuštajući kauč prekriven papirnim maramicama u jutarnjoj sobi roditeljske kuće u predgrađu. *Blatnjavi* me je zarobio, moja majka se ponovo smešila, a moje buduće ja je iskovano.



Ponovo sam pogledala rukom ispisani natpis – *Priče iz kraja* – i okrenula se prodavačici koja se široko osmehivala. „Rejmond Blajt je odavde?“

„O, da.“ Zatakla je pramenove fine kose iza ušiju. „Naravno da jeste. Živeo je i pisao u zamku Milderherst. Tamo je i umro. To je ono raskošno zdanje nekoliko kilometara izvan sela.“ Glas joj je zazvučao neodređeno tužno. „Makar je nekad bilo raskošno.“

Rejmond Blajt. Zamak Milderherst. Srce mi je već tuklo prilično snažno. „Da nije on imao kćer?“

„Imao je tri kćeri.“

„I jedna se zvala Džuniper?“

„Tako je, najmlađa.“

Pomislila sam na mamu, na njeno sećanje na sedamnaestogodišnju devojkicu koja je naelektrisala vazduh kad je ušla u dvoranu, koja ju je primila u svoj dom, koja joj je 1941. napisala pismo zbog kog je mama, pedeset godina kasnije, zaplakala. Odjednom sam osetila potrebu da se naslonim na nešto čvrsto.

„Sve tri još žive gore u zamku“, nastavila je prodavačica. „Ima nečega u vodi u zamku, kaže moja majka. Uglavnom su vedre i živahne. Osim Džuniper, naravno.“

„Zašto? Šta je s njom?“

„Senilna je. Mislim da je to porodično. Tužna priča – kažu da je nekada bila lepotica, i vrlo pametna, književnica koja obećava, ali verenik ju je ostavio za vreme rata i posle toga se promenila. Malo je šenula pameću; čeka ga da se vrati, ali on se ne vraća.“

Zinula sam da upitam kuda je verenik otišao, ali ona je nastavila i očigledno nije nameravala da odgovara na pitanja iz publike.

„Dobro je što ima sestre da se staraju o njoj – takve kao one izumiru; nekada su se bavile raznim dobrotvornim radom – inače bi je poslali u neku ustanovu.“ Osvrnula se da proveri jesmo li same, a onda se nagnula bliže. „Sećam se, kad sam bila mala, Džuniper je lutala selom i okolnim poljima. Nije nikog uznemiravala, ni slučajno, samo je tako besciljno lunjala. Plašili smo je se. Ali deca vole da se plaše, zar ne?“

Klimnula sam glavom, a ona je nastavila: „Ipak, bila je bezazlena; nikad nije upala u nevolju iz koje ne može da se izvuče. A svako pravo selo ima svog čudaka.“ Osmeh joj je zatitrao na usnama. „Nekoga da pravi društvo duhovima. Mnogo više piše o svima njima ovde.“ Podigla je knjigu pod naslovom *Milderherst Rejmonda Blajta*.

„Uzeću je“, rekla sam i pružila joj novčanicu od deset funti. „Dajte mi i jedan primerak *Blatnjavog*.“

Već sam izlazila iz radnje sa smeđim paketom u rukama kad mi je doviknula: „Znate, ako vas to stvarno zanima, trebalo bi da odete u obilazak.“

„U obilazak zamka?“ Okrenula sam se prema polumračnoj knjižari.

„Potražite gospođu Berd. Pansion *Farmerska kuća*, dole na Tenterdenskom putu.“



Farmerska kuća je bila kilometar-dva dalje na putu kojim sam došla. Bila je to kuća od kamena, pokrivena crepom i okružena bogatom baštom, a iza nje su se nazirale druge slične kuće. Dva mala krovna prozora virila su preko ivice, a jato belih golubica lepršalo je oko visokog dimnjaka od cigle. Prozori su bili

otvoreni jer je dan bio lep i topao; okna u obliku romba protkana olovnom žicom slepo su treptala na popodnevnom suncu.

Parkirala sam kola ispod ogromnog jasena čija je široka krošnja bacala senku na ivicu kuće, a onda sam došetala do bujne osunčane bašte. Jasmin opojnog mirisa, ljutići i zvončići prosipali su se po stazi. Dve bele guske spokojno su se progegale pored mene ne pokazavši ničim da su me primetile. Prošla sam kroz vrata i s blistavog sunca zakoračila u slabo osvetljenu prostoriju. Najbliže zidove krasile su crno-bele fotografije zamka i parka; sudeći po potpisima, bile su snimljene 1920. godine za časopis *Seoski život*. Uz suprotni zid, za pultom sa zlatnom tablom na kojoj je pisalo „repcija“, čekala me je niska punačka žena u kraljevskoplavom platnenom kostimu.

„A, vi ste sigurno mlada gošća iz Londona.“ Zatreptala je iza stakala okruglih naočara s okvirom od kornjačevine i nasmešila se mojoj zbunjenosti. „Alis iz knjižare me je pozvala i rekla mi da vas očekujem. Svakako niste traćili vreme; Berd je mislio da nećete doći još čitav sat.“

Pogledala sam žutog kanarinca u raskošnom kavezu okačenom iza nje.*

„Spremao se da ruča, ali ja sam rekla da ćete sigurno doći čim zatvorim vrata i okačim tablu za pauzu.“ Nasmejala se hrapavo i grleno. Mislim da se bližila šezdesetoj, ali taj smeh je pripadao mnogo mlađoj, mnogo nestašnjoj ženi. „Alis kaže da vas zanima zamak.“

„Tako je. Nadala sam se da ću moći da ga obiđem i ona me je poslala k vama. Treba li negde da se prijavim?“

„O, zaboga, ne, nije to tako zvanično, ja vodim obilaske.“ Važno se isprsilala, a onda se ponovo opustila. „To jest, vodila sam.“

„Vodili ste?“

* Engl.: *Bird* – ptica. (Prim. prev.)

„O, da, i uživala sam u tome. Gospođice Blajt nekada su lično vodile posetioce, naravno. Počele su s obilascima tamo pedesetih godina, kako bi sakupljale sredstva za održavanje zamka i kako ga ne bi uzeo Nacionalni fond – gospođica Persi nije htela ni da čuje za to, kad vam kažem – ali to im je postalo prenaporno pre nekoliko godina. Niko nema neograničenu snagu, i kad je gospođica Persi bila na izmaku svoje, ja sam je s radošću zamenila. Nekada sam vodila i po pet tura nedeljno, ali sada baš i nema zanimanja. Čini mi se da ljudi polako zaboravljaju stari zamak.“ Pogledala me je upitno, kao da bih mogla da joj objasnim mušičavost ljudskog roda.

„Pa, ja bih volela da vidim zamak iznutra“, rekla sam vedro, s nadom, možda i pomalo očajnički.

Gospođa Berd je trepnula. „Naravno da biste voleli, mila moja, i ja bih volela da vam sve pokažem, ali bojim se da obilazaka više nema.“

Razočaranje me je uzdrimalo; trenutak-dva ostala sam nema. „O“, uspela sam najzad da proslovim. „O bože.“

„To je prava šteta, ali gospođica Persi kaže da je čvrsto odlučila. Kaže da joj je dosadilo da otvara svoju kuću samo da bi turisti neznalice imali gde da bacaju otpatke. Žao mi je što vas je Alis pogrešno obavestila.“ Slegnula je bespomoćno ramenima i zavladala je negalodna tišina.

Pokušala sam učtivo da se pomirim s neizbežnim, ali kako su moji izgledi da iznutra vidim zamak Milderherst jenjavali, odjednom mi se činilo da ni za čim u životu nisam više žudela nego upravo za tim. „Samo... ja sam veliki poklonik Rejmonda Blajta“, čula sam sebe kako kažem. „Mislim da se nikad ne bih zaposlila u izdavaštvu da nisam kao dete pročitala *Blatnjavog*. Da li bi bilo moguće... mislim, ako biste *vi* rekli neku lepu reč o meni, ako biste uverili vlasnice da ja nisam došla da bih bacala otpatke po njihovoj kući?“

„Pa...“ Zamišljeno se namrštila. „Zamak je praznik za oči, i niko se više ne ponosi svojim domom od gospođice Persi... Izdavaštvo, kažete?“

Ovo je bio nenamerni potez majstora; gospođa Berd je pripadala pokolenju za koje je ta reč nosila neku vrstu sjaja Flit strita;* nije bilo važno što u oveštaloj sobici pretrpanoj papirima čitam prilično trezvene knjigovodstvene izveštaje. Zgrabila sam ovu mogućnost kao davljenik slamku. „Izdavačka kuća *Biling i Braun* s Noting Hila.“ Onda sam se setila poslovnih posetnica koje mi je Herbert poklonio na maloj proslavi povodom unapređenja. Obično ih ne nosim sa sobom, ne u službene svrhe, ali vrlo su zgodne kao obeleživači za knjige, pa sam izvadila jednu iz romana *Džejn Ejr*, koji uvek nosim u torbi za slučaj da moram dugo da čekam u redu. Pružila sam joj posetnicu kao da je pobeđnički lutrijski tiket.

„Potpredsednica“, pročitala je gospođa Berd i pogledala me preko naočara. „Baš lepo.“ Mislim da mi se nije samo pričinila nova nota dubokog poštovanja u njenom glasu. Protrljala je palcem ugao posetnice, stisnula usne i kratko klimnula glavom. „U redu, dajte mi minut-dva da telefoniram starim dušama. Videću mogu li ih ubediti da mi dozvole da vas provedem po podne.“



Dok je gospođa Berd tiho govorila u starinsku slušalicu, ja sam sela u fotelju presvučenu cicem i otvorila smeđi paket s mojim novim knjigama. Izvadila sam novi sjajni primerak *Blatnjavog* i okrenula ga. Ono što sam kazala bilo je istina – ovako ili onako moj susret s pričom Rejmonda Blajta odredio mi je čitav budući

* Ulica u srcu Londona u kojoj su sve do početka milenijuma bile smeštene redakcije najvažnijih britanskih listova i časopisa. (Prim. prev.)

život. Bilo mi je dovoljno da držim tu knjigu u rukama pa da me ispuni sveobuhvatno osećanje da tačno znam ko sam.

Korice novog izdanja bile su potpuno iste kao korice knjige koju je mama pozajmila iz biblioteke pre skoro dvadeset godina. Nasmejala sam se za sebe i zavetovala se da ću spakovati ovu knjigu i poslati je biblioteci čim stignem kući. Dug star dvadeset godina najzad će biti isplaćen.

Kad sam ozdravila, došlo je vreme da vratimo *Blatnjavog* gospođici Peri, ali knjiga je, činilo se, nestala. Mama ju je svuda besno tražila, a ja sam vatreno tvrdila da nemam pojma šta se desilo; nismo je našle ni u pustari izgubljenih stvari pod mojim krevetom. Kad smo iscrple sve mogućnosti, mama me je odvela u biblioteku na ispovest. Sirota mama je zaradila jedan ubistveni pogled gospođice Peri i samo što nije umrla od sramote, ali ja sam suviše uživala u tome što posedujem tu knjigu da bih osetila grižu savesti. *Blatnjavi* je bio prva i jedina stvar koju sam u životu ukrala, ali to je bilo jače od mene. Sasvim očigledno, ta knjiga i ja pripadali smo jedno drugom.



Gospođa Berd je spustila slušalicu na viljušku uz plastični zveket i ja sam se trгла. Po njenom izrazu znala sam da su vesti rđave. Ustala sam i hramljući prišla pultu – leva noga mi je bila utrнула.

„Žao mi je, ali jednoj sestri danas nije dobro“, rekla je gospođa Blajt.

„Oh?“

„Najmlađoj je pozlilo i lekar je pošao da je obiđe.“

Potrudila sam se da prikrijem razočaranje. Bilo bi vrlo ružno pokazati ličnu ozlojeđenost kad se jedna starica razbolela. „Strašno. Nadam se da će biti sve u redu.“